

Informace k výskytu vši dětské (hlavové) v dětských kolektivech

Současná situace je důsledkem vzniku odolnosti vši na účinné látky v dříve používaných léčivých přípravcích. Zvýšená poptávka po „alternativním“ odlišování způsobila, že se v lékárnách prodávají proti vším nejrůznější přípravky, z nichž mnohé mají nedostatečnou až pochybnou účinnost. Rodičům se často nepodaří vši zcela vyhubit a tím dochází k opakovanému a zvýšenému šíření vši v dětských kolektivech. Naše studie ukázaly, že na Olomoucku cca 5-20% dětí ve školkách a na prvním stupni základních škol má ve vlasech známky po výskytu vši. Tento výskyt není nijak dramatický a zhruba odpovídá výskytu v západních zemích Evropy.

Doporučení pro předškolní a školní zařízení

Z právního hlediska je zavšivení považováno za infekční onemocnění „pediculosis“, u kterého hrozí šíření v dětském kolektivu. Z důvodu ochrany zdraví dětí v kolektivu by školky a školy neměly zařazovat zavšivené děti do dětského kolektivu. Ovšem diagnostikovat infekční onemocnění mohou u dětí pouze lékaři popř. rodiče, nikoli učitelé či vychovatelé. Proto je nutné apelovat na rodiče, aby při každém zaznamenaném výskytu živých vši u svých dětí vždy informovali školu popř. školku, aby mohli být o výskytu vši v kolektivu informováni rodiče ostatních dětí v riziku. Jinak zde hrozí opětovný přenos vši na jejich odlišované dítě z dětí, jejichž rodiče o aktuálním výskytu vši v kolektivu nevěděli. Zároveň by rodiče neměli dítě s výskytem dospělých živých vši posílat do dětského kolektivu. Odstranění dospělých vši z vlasů dítěte je však možno zajistit během několika minut, takže izolace dětí nebývá v praxi nutná. Učitelé a vychovatelé musí spoléhat na svědomitost a odpovědnost rodičů. V případě oznámeného nebo hrozícího výskytu vši v kolektivu dětí, by školka nebo škola měla o tomto nebezpečí rodiče písemně informovat a požadovat po rodičích podepsané čestné prohlášení, že svému dítěti prohlédli hlavu dle pokynů a posílají dítě do kolektivu dětí školy (školky) bez vši. Pokud má školka nebo škola od všech rodičů podepsané takové prohlášení po každém nahlášeném výskytu vši v kolektivu, nelze ji ani v případě opakovaného výskytu vši z něho vinit. V krajním případě mohou epidemiologické šetření a následná opatření v ohnisku zvýšeného výskytu vši zajistit pracovníci krajské hygienické stanice, podobně jako u jiných závažnějších infekčních nemocí. Epidemiologické šetření se provádí dle §62a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění, např. na základě hlášení lékaře, případně na žádost školky či školy či z opakovaných podnětů rodičů.

Doporučení pro rodiče

Dle znění § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, je rodič povinen pečovat o zdraví dítěte. Je tedy i povinen sledovat výskyt vši a při zaznamenaném výskytu vši je rovněž povinen zajistit léčbu tj. odlišování dítěte. K odlišování může použít pouze k tomu účelu určené přípravky či prostředky a postupovat podle jejich návodu k použití. **Přípravky určené k hubení vši je možno aplikovat na dítě pouze při zjištěném výskytu živých vši ve vlasech.** Preventivně je možno proti vším aplikovat pouze repelentní přípravky proti vším. Před jejich aplikací není třeba ověřovat, zda je dítě zavšivené, ale i repelentní přípravky by se měly aplikovat pouze v odůvodněných případech, např. při zaznamenaném aktuálním výskytu vši v dětském kolektivu, u kamarádů, sourozenců, při kolektivních akcích dětí apod. Repelentní přípravky se vždy aplikují až po umytí vlasů, protože po umytí vlasů účinek všech v současnosti používaných přípravků mizí.

Zavšivení dítěte lze prokázat nebo vyloučit pouze vyčesáváním vši pomocí speciálního hřebínku tzv. „všiváčku“ (běžně k dostání v drogeriích a zdravotnických potřebách). Vyčesávání vši je vhodné provádět nad světlou podložkou, popř. nad umyvadlem či vanou, na které jsou vyčesané vši dobře viditelné. Pravidelné vyčesávání vlasů všiváčkou je hlavní a účinná prevence před šířením vši. Opakovaným vyčesáváním vši všiváčkou lze již během několika vyčesávání docílit úplného vymizení vši i bez aplikace odlišovacích přípravků. Vyčesávání vši je nutné provádět od kořínků vlasů minimálně 5 minut postupně z celého povrchu vlasaté části hlavy alespoň každý třetí den. Vši se musí vyčesávat, dokud se vyskytují, minimálně však ještě dva týdny po nálezu poslední dospělé vši. U některých typů delších vlasů je však vyčesání všech vši technicky neproveditelné. Rovněž ostříhání vlasů na méně než 0,8 cm je osvědčená metoda jak zamezit výskytu vši. Obecně platí, že po každém řádném použití jakéhokoliv přípravku proti vším nebo po důkladném vyčesání vši „všiváčkou“, je možno považovat dítě za neinfekční a zařadit ho do dětského kolektivu.

Problematika odlišování dětí

V roce 2003 byla zaznamenána rezistence vši dětské na tehdy jediný volně dostupný léčivý přípravek. Z tohoto důvodu se veš dětská v ČR značně rozšířila a následně vzrostla poptávka po alternativních odlišovacích přípravcích. Na trhu se proto objevilo mnoho nových přípravků, které se začaly v lékárnách prodávat jako přípravky proti vším. Často se nejedná o léčivé přípravky či prostředky s ověřovanou účinností, ale o kosmetické prostředky s tzv. vedlejším antiparazitárním účinkem. Účinnost těchto kosmetických prostředků nemůže být ani ověřována, protože dle zákonných ustanovení přípravky uváděné na trh jako kosmetické prostředky nesmí obsahovat účinné látky na hubení vši a nesmí být prodávány za účelem léčby infekčních onemocnění tj. ani k léčbě pedikulózy. O kosmetických prostředcích je proto možno uvažovat pouze jako o prostředcích, které zlepšující kvalitu pokožky či vlasů při výskytu vši a při jejich hubení jinými prostředky. Jejich prodej za účelem hubení vši není povolen. Rozmachu používání kosmetických přípravků napomohlo i to, že v současnosti na trhu v ČR není proti vším registrovaný žádný léčivý přípravek. Léčivé přípravky působily na vši chemicky insekticidy a dosahovaly spolehlivé účinnosti, pokud se nesetkaly s rezistentní populací vši. Z důvodu šíření rezistentních populací vši a vysokých nákladů a rizik spojených s uváděním léčivých přípravků s insekticidy na trh, jsou v současnosti doporučovány k hubení vši zejména tzv. zdravotnické prostředky (pomůcky). Zdravotnické prostředky hubí vši mechanicky či fyzikálně a jejich účinek je při správném použití srovnatelný s léčivými přípravky s obsahem insekticidních látek, přičemž riziko vzniku rezistence je minimální. Možnost použití netoxických zdravotnických prostředků na bázi silikonového oleje (dimethiconu) a jemu podobných látek, které působí mechanicko-fyzikálním účinkem na dýchací soustavu vši, byla i uvedena jako jeden z důvodů vyřazení

posledního léčivého přípravku proti vším z trhu v ČR. Některé dostupné zdravotnické prostředky ale pouze napomáhají hubení vší vyčesáváním, např. tím, že vší na určitou dobu mechanicky paralyzují, čímž usnadní vyčesávání vší z vlasů. Poslední dobou se na trhu objevily i repelenty proti vším, jejichž aplikace je poměrně jednoduchá (při jejich aplikaci není nutné sledovat výskyt vší), deklarovaný účinek je ověřovaný a spolehlivý i v případech, že se již nějaké vší ve vlasech vyskytují. Při výběru prostředku proti vším a při jeho aplikaci je vždy nutné věnovat zvýšenou pozornost deklarovanému účelu použití a návodu k jeho použití.

Moderní přípravky proti vším obsahují účinné látky, které z důvodu ochrany zdraví dětí již nepronikají do tkání, a proto nepůsobí na zárodky vší ukryté v hnidách. Ošetření všemi přípravky je proto většinou nutné opakovat, aby se usmrtily i vší vylíhlé z hnid, které přežily první ošetření. Nové vší se z nakladených hnid líhnou do devíti dnů, proto se musí provádět minimálně ještě druhé odvšivení kolem desátého dne po prvním ošetření. Několik dnů po druhém odvšivení je dále nutné provést kontrolu účinnosti odvšivení vyčesáváním vší všiváčkem. Pokud při této kontrole budou vyčesány živé vší, je třeba zkontrolovat, zda bylo postupováno přesně podle návodu použitého přípravku a pokud ano, je nutné aplikovat jiný odvšivovací přípravek dle návodu nebo s dítětem navštívit lékaře.

Výskyt odrůstajících hnid ve vlasech

Přípravek, který by usmrcoval či odstraňoval hnidu (vajíčka vší přilepená k vlasům) neexistuje. **Hnidu z vlasů nedokáže odstranit žádný přípravek ani hřebec.** Hnidu samičky vší přilepují jednotlivě ke kořínkům vlasů. Poté se hnidu vzdalují od pokožky hlavy cca 0,5 mm za den (podle toho jak rychle vlas roste). Hnidu vzdálenou od pokožky hlavy více než 5 mm jsou tedy již prázdné nebo mrtvé. Tyto hnidu dále postupně odrůstají s vlasem, dokud nejsou odstříženy spolu s částí vlasu, na které jsou nalepeny. V závislosti na délce vlasů mohou hnidu po odvšivení odrůstat s vlasem až několik měsíců. **Přetrvávající výskyt odrůstajících hnid u dětí nelze považovat za opakované zavšivení.** Jedná se pouze o estetickou vadu a není možno na hnidu jakkoliv upozorňovat či požadovat jejich odstranění z vlasů. Jediný způsob jak odstranit hnidu z vlasů je stahovat je po vlasu jednotlivě nehty či vlasy s hnidami vystříhat.

Opakující se výskyt vší u dětí bohužel někteří rodiče zkoušejí řešit i různými nedovolenými způsoby např. přípravky určenými na zvířata či jinými látkami (často hořlavými). Proto na závěr upozorňujeme, že použití petroleje proti vším (případně jiných hořlavých látek), jak bývá někdy dokonce i veřejně "doporučováno" nepřipadá v žádném případě v úvahu. Petrolej je jednou z frakcí destilace ropy, nemá proto standardní chemické složení a někdy obsahuje značně škodlivé látky s leptavými účinky. Pracovníci KHS se již mnohokrát setkali i s vážným poškozením a poleptáním pokožky hlavy dětí od petroleje. Navíc se jedná o nebezpečné použití hořlaviny a mnohokrát již došlo k vážným popáleninám či dokonce uhoření dětí.

Vývojový cyklus vší dětské (*Pediculus capitis*)

